

DEN ARABISK-ISRAELSK KONFLIKTEN I SKOLEBØKENE

Til interpellasjonsdebatten i Stortinget 12. jan. 1995 stilte **Svein Ludvigsen (H)** dette spørsmålet:

«Undersøkelser av en del lærebøker ... viser at den arabisk-israelske konflikten ofte er fremstilt slik at fakta, bilder og språkbruk underbygger feil, påstander og myter om Israel og jødene på en måte som ikke tilfredsstiller den objektivitet vi må kreve av lærebøker i skolen. Voksende tendens til rasisme og fremmedfrykt, dramatiske omveltninger i Europa, fredsprosessen i Midtøsten osv. stiller strenge krav til lærebøkernes objektivitet og aktualitet. Hva vil statsråden gjøre for å sikre et absolutt krav til lærebokforfattere om objektiv fremstilling i lærebøkene, og objektiv behandling og tolkning av stoffet så vel når det gjelder konkret Israel som generelt?»

Øystein Djupedal (SV) syntes det var bra at foreliggende lærebøker «fremstiller konflikten noenlunde balansert», i motsetning til tidligere «ensidig fremstilling av pro-israelsk propaganda»

Han innledet innlegget med å gi uttrykk for at Ludvigsen reiste «en fordømmende debatt, fordømmende fordi - for det første: Hva er objektivitet? Er det Høyres syn til enhver tid på en internasjonal konflikt, er det SVs syn eller er det regjeringspartiets syn? Objektivitet er et meget relativt begrep, som er helt avhengig av øynene som ser. Og for det andre: Jeg kan ikke med min beste vilje se at det er Stortingets oppgave å detaljstyre hva som skal stå i norske lærebøker.» Og selv om han syntes at å kreve objektivitet i lærebøker, var å reise en fordømmende debatt, hevdet han videre «at det [ikke] skal forekomme konkrete feil - kravet til saklighet er en selvfølgelighet».

Statsråd Gudmund Hernes vedgikk at det i lærebøker hadde forekommet skjevheter. Inntil 1993 hadde det vært forlagenes ansvar å bestemme innholdet; den offentlige godkjenningen hadde kun berørt det pedagogiske ved bøkene, men «Etter denne endringen av 22. oktober 1993 skal Nasjonalt læremiddel-senter også innhente vurderinger om boken faglig holder mål.» Han avsluttet med å love at «Læremiddel-sentret vil også holde seminarer for forlag og forfattere for å sikre at læreplanens mål blir ivarettatt ...»

De følgende sider er en kort gjennomgang av noen bøker fra før og etter 1993, ordnet etter noen utvalgte emner: 1. Første deling av Palestina, 2. Sammenstøt i mandattiden, 3. Jødisk terror, 4. Arabisk terror, 5. Illustrasjoner. Disse bør kunne indikere objektiviteten. Hvert emne har som innledning en knapp, men forhåpentligvis tilstrekkelig, oversikt, som skal kunne si noe om feil, skjevheter og mangler. De enkelte lærebokutdragene er så kommentert ut fra disse objektivitetskravene:

1. **Fakta skal være korrekte.** Når det foreligger usikre fakta, bør det oppgis, evt. hva som er kilden til antatt faktum. Antallet arabiske flyktninger varierer fra 600.000 til 800.000, uten at kilder er oppgitt. Det vanligste er "ca. 700.000", et avrundet FN-anslag.
2. **Utvalget av fakta skal stå i et rimelig forhold til helheten.** Ikke sjelden er israelske overgrep nevnt, men ikke PLOs; israelsk okkupasjon nevnes, arabisk nevnes ikke; arabiske flyktninger fra Palestina nevnes alltid, men jødiske flyktninger fra arabiske land nesten aldri. Palestinas første deling (1922), da araberne ble tilkjent størsteparten, er ikke nevnt, men delingsplanen i 1947, som gav jødene mest, er alltid nevnt. Der hvor en lærebok har skjært utvalg av fakta, er det som regel i Israels disfavør.
3. **Sammenligning mellom to parter må foregå på samme plan:** Motiv sammenlignes med motiv, handling med handling og resultat med resultat. Det blir selvsagt helt skjært i en krigssituasjon å vurdere den ene ut fra motiver (som er edle, hvis parten er en venn) og den andre ut fra resultat (antall drepte). Der hvor sammenligning ikke skjer på samme plan, er det oftest i Israels disfavør.
4. **Språkbruken skal være korrekt og klar:** Særlig gjelder det a) ladede ord (*terrorist, frihetskjemper*) og b) anakronismer, det at ord blir tilbakedatert til en tid de ikke eksisterte, eller de eksisterte med en annen betydning.
 - a) Det er en tendens til å kalle Begin leder av en terroristorganisasjon som sloss mot britiske soldater, mens Arafat leder en geriljaorganisasjon som bekjemper jødiske sivile.
 - b) Å snakke om *Sovjetunionen i 1915* ville være historieforfalskning. Det er det også når Arafat kaller Jesus for palestiner; PLO lanserte dagens betydning av ordet ca 1965 for å gi araberne fra Palestina en egen identitet - som organisasjonen tilbakedaterer. Hva *palestinsk* var i mandattiden, går fram av teksten i FNs delingsplan (res. 181, 29.11.1947, del III A), som sier at FN-styret i Jerusalem skal arbeide for en fredfull utvikling "between the two Palestinian peoples throughout the Holy land." Likevel er det blitt mer og mer vanlig å snakke om palestinerne eksklusivt om araberne i mandattiden.
- **Et prinsipp er at det skal være sammenheng i historien, ikke bare løsrevne episoder.** I følge læreplanen skal elevene forsøke å se linjene i historien, årsaker til og virkninger av en hendelse. Den *løsrevne* omtalen av Deir Jassin og Mossads drap på "ledende Palestinere" og Bouchiki bryter med dette prinsippet.

Eksempler på emner og hendelser omtalt i en del lærebøker:

1. FØRSTE DELING AV PALESTINA – OPPRETTELSEN AV JORDAN

Palestina var gjennom århundrene i europeisk språkbruk synonymt Jødeland og omfattet landskapet på begge sider av Jordanelva. Da britene trakk opp grensene for sitt Mandat-Palestina, der jødene skulle få sitt nasjonalhjem, inkluderte de først landet "hinsides Jordan", eller "Trans-Jordan".

I 1922 slo Folkeforbundet fast i sitt mandat (artikkel 25) at Palestina øst for Jordanelva var så arabisk dominert at det ikke skulle inkluderes i løftet til jødene. Inntil da var altså Transjordanlandet regnet som en del av Palestina. Fra da av ble *Palestina* brukt som betegnelse bare på den vestlige delen av det historiske Palestina, og innbyggerne, arabere og jøder, var palestinske statsborgere.

Alle lærebøkene nevner FNs delingsplan av 1947. Noen antyder at planen var urettferdig for araberne. Men i en vurdering av hva som var rettferdig fordeling, bør man ta med opprettelsen av (Trans-)Jordan. Bare én, og nå helt foreldet, lærebok (for ungdomsskolen) har fått med første deling av Palestina – men i en meget upresis fremstilling:

Jan Bjøndal: MIDTØSTEN. Gyldendal 1975 (og 1981)

s. 74: Det palestinske området ble delt i tre. I nord ble det opprettet et land som stod under fransk kontroll. Det er det området som i dag omfatter Syria og Libanon. Den sørlige delen stod under britisk kontroll. Den britiske regjeringen delte sin del i to. Området øst for elva Jordan ble gjort til kongedømme og kalt Transjordan. Resten, altså landet vest for Jordanelva, ble beholdt som mandat, og det ble hetende Palestina.

2. SAMMENSTØT I MANDATTIDEN

Alt på slutten av det 19. århundre begynte arabernes motstand mot jødisk innvandring med angrep jødiske bosetninger. I 1919-1920 immigrerte over 10.000 jøder fra Russland, og i 1920 ble fire jødiske bosetninger i Galilea evakuert etter angrep. Som svar organiserte jødene en forsvarsstyrke, Haganah, for å beskytte bosetningene. Som følge av arabernes motstand fastsatte britene innvandringskvoter.

I mai 1921 slo Haganah tilbake angrep mot det jødiske kvarteret i Jerusalem. Også bosetninger rundt i Palestina ble angrepet, og britene suspenderte all innvandring midlertidig. Samme år ble Øst-Palestina, Transjordanlandet, stengt for godt for jødisk innvandring. Særlig kraftige var de antijødiske opptøyene i 1929. 23. august ble det jødiske kvarteret i Jerusalem angrepet, og angrepene spredte seg til hele Palestina. På tre dager var 133 jøder drept, derav 59 i Hebron, som ble tømt for jøder. 116 arabere var også drept, alle unntatt 6, av det britiske politiet, som forsøkte å dempe opptøyene.

De langvarigste opptøyene skjedde i 1936, etter at jødisk innvandring hadde økt sterkt siden 1933. I april begynte araberne en generalstreik, som ble fulgt av stadige angrep på jøder og jødisk eiendom. Pådriveren var muftien av Jerusalem, Amin al-Husseini. Da streiken ble avblåst i oktober, var 80 jøder drept, og britene hadde drept over hundre arabere; 33 britiske soldater var drept av araberne. Selv om streiken var slutt, fortsatte kampene som en slags borgerkrig fram til 1939, da verdenskrigen begynte.

- Tendens i bøkene:
- 1. Språkbruken: Arabernes kamper er motstandskamper, men jødernes kamper er (blodig) terror.
- 2. Motivene: Arabernes handlinger blir ofte beskrevet som resultat av frykt; gode motiv for jødernes handlinger (forsvar, frihetskamp) nevnes sjeldnere.
- 3. Eksempelutvalg: Jødisk terror er overrepresentert med eksempler i forhold til arabisk terror.

Ungdomsskolen

Jan Bjøndal: MIDTØSTEN. Gyldendal 1975

s. 75-76: I 1930-åra ble det klart at Palestina var blitt et "konfliktområde" i verden. De åpne fiendtlighetene mellom palestinske militære avdelinger og jødiske forsvarsorganisasjoner fortsatte. Men ved siden av å vende seg mot palestinerne åpnet jødiske terroristorganisasjoner i Palestina, f. eks. Irgun Zvai Leumi og Lohamei Herut Israel, fiendtligheter direkte mot de britiske mandattroppene.

Denne terroren økte i omfang etter krigen. Den 22. juli 1947 ble f. eks. Kong David-hotellet i Jerusalem sprengt i Lufta. Dette var britenes militære hovedkvarter i Palestina.

- **Kommentar:** Boken til Bjøndal er den eldste som er med i undersøkelsen. Den hører altså med til dem som Djupedal mente inneholdt «ensidig fremstilling av pro-israelsk propaganda»
- 1. Jødiske bosetninger ble angrepet av palestinske arabere, som er "oppgradert" til *militære avdelinger*. Teksten knytter ikke terror til deres angrep.

2. Irgun og Lehi er kalt terrororganisasjoner, uten nærmere begrunnelse. *Fiendtligheter mot tropper* er snarere gerilja eller regulærkrig, da terror retter seg mot sivile.
3. "f. eks" foran Irgun og Lehi gir inntrykk av at det var flere terrororganisasjoner. Trolig har Bjøndal ikke hørt om noen andre.
4. En blomstrende overdreven beskrivelse om King David Hotel; det ser ut som om hele hotellet ble sprengt til himmels.¹ Men hotellet står ennå.
Hovedkvarteret holdt til i sydvestfløyen av hotellet. Bare et hjørne av denne fløyen ble lagt i grus, etter at britene først var advart over telefon om forestående sprengning.

Harald Hansejordet: HISTORIE. Det Norske Samlaget 1988

235: Innvandringen til Palestina økte. [...] Araberne ble skremt. Hvis dette fortsatte, ville de miste flertallet i Palestina. Arabiske talsmenn krevde at Palestina skulle bli en selvstendig stat mens araberne fremdeles var i flertall. [...] I 1947 bodde det en halv million jøder og en million palestinaarabere i Palestina, og motsetningene var store. Ytterliggående jødiske grupper gjennomførte stadig terroraksjoner mot palestinske landsbyer og britiske militærleirer, og britene overlot problemet til FN.

- **Kommentar:** Hull i fremstillingen, sammenligning på ulikt plan.

1. Arabernes frykt er nevnt, men ikke hva de gjorde mot jødene.

2. Jødernes motiv er ikke nevnt, bare hva de gjorde

- Konklusjon: Araberne var redde, jødene var terrorister.

Videregående skole

Asle Sveen og Svein Aastad: VERDEN 2. Cappelen 1983.

s. 353: Utover i 1920-årene la britene forholdene til rette for en sterkere jødisk innvandring og oppkjøp av jord. Araberne ble redde for at jødene skulle komme i flertall, og begynte å angripe jødiske bosetningsområder. I løpet av 1930-årene utviklet den arabiske motstanden seg også til et opprør mot britene, som slo hardt til mot arabiske landsbyer for å stanse opprøret. Jødene på sin side opprettet hemmelige forsvarsorganisasjoner som skulle beskytte jorda som jødiske innvandrere kjøpte.

s. 354: Noen jødiske organisasjoner gikk nå til åpen kamp mot britene ved hjelp av bombeattentater og drap på britiske soldater. En av disse terrororganisasjonene, *Irgun Zvai Leumi*, ble ledet av seinere statsminister Menachem Begin. Men de offisielle sionistiske organisasjonene tok avstand fra Irgun.

[...] Men i det området FN-planen tildelte jødene, var nær halvparten av befolkningen palestinaarabere. De gjorde det klart at de ville motsette seg at det ble opprettet en jødisk stat. Irgun og andre jødiske organisasjoner rettet derfor terrorangrep mot arabiske landsbyer for å befolkningen til å flykte.

- **Kommentar.** Handlingene er nevnt i et rimelig representativt utvalg og fordelt mellom arabere (som korrekt er kalt *arabere*, ikke *palestinere*), jøder og briter. Men Sveens ordvalg og aktørenes oppgitte motiver favoriserer araberne:

1. Arabernes angrep på bosetningsområder, *sivile*, er ikke kalt terror, i motsetning til jødernes terrororganisasjoner, som rettet seg mot britiske *soldater* (og landsbyer).

2. Arabernes angrep mot bosetninger, skyldtes frykt, ikke det at de ville fordrive jødene. Jødernes angrep på landsbyer skyldtes bare at de ville fordrive.

3. Irguns og Sterns angrep på landsbyer er satt opp mot det at araberne *ville motsette seg* (i fremtiden) og ikke det at de faktisk *hadde motsatt seg*, ved å angripe jødiske bosetninger.

Asle Sveen og Svein Aastad m. fl.: HISTORIE 2. Cappelen 2002

s. 465: Midtøsten økte i betydning for britene. De gjorde nye oljefunn i Irak, og Suezkanalen var hovedveien mellom Europa, oljekildene og det britiske koloniriket i Asia. Britene ønsket derfor ikke å provosere den arabiske befolkningen. I løpet av 1930 årene økte kampene mellom palestinere og jødiske nybyggere, og britene kom da fram til at bare en begrensning av den jødiske befolkningen kunne skape fred.

s. 466: Da krigen var slutt, strømmet tusenvis av overlevende jøder fra konsentrasjonsleirene i Europa til Palestina. De hadde ikke noe sted å gjøre av seg. Britene prøvde fortvilet å holde ro og orden i heksegryte Palestina. Det hadde vært kamper mellom jøder og briter allerede under krigen, men etter 1945 gikk sionistene til full krig mot britene under sin leder David Ben-Gurion.

¹ Asle Sveen (forf. av VERDEN 2. Cappelen – se ovenfor) har i boken NOBELS FREDSPRIS (Cappelen) et eksempel (s. 217) på Begins terror da Irgun *sprengte britenes viktigste administrasjonsbase, Kong David-hotellet i luften*.

Derimot sier han (s. 264): *Arafats rolle når det gjelder terror har vært undersøkt av mange. Ingen har klart å bevise at han personlig ga ordre om terrorhandlinger, men indirekte godkjente han terroren ved ikke å forsøke å stanse den. Arafat skjønte at terroren ville skade PLO om den fortsatte, ...*

Det virker her som om Sveen er mer kildekritisk når det gjelder Arafat enn Begin.

[...] Palestinerne og de arabiske statene protesterte [mot delingsplanen av 1947] og hevdet at det europeiske jødespørsmålet ble løst på deres bekostning.

FN-planen gav britene et halvt år til å trekke seg ut av Palestina, før delingen ble satt i verk. Dette ble et blodig halvår, der ytterliggående jødiske gruppe søkte å fordrive arabere fra mest mulig land.

• **Kommentar:**

1. Opptøyene i 1936 rammet ikke bare jødiske bosetninger, men også jøder i Jerusalem.
2. "fortvilet" er ikke knyttet til de overlevende fra leirene, men til britene.
3. De ikke-jødiske innbyggerne i Palestina er i tidligere utgaver kalt *arabere* (i *arabiske* landsbyer). Men i denne teksten er det nyere begrepet *palestiner* brukt anakronistisk i en tid da både jøder og arabere var palestinske borgere.
4. Araberne i Palestina var neppe opptatt av det europeiske jødespørsmålet; trolig kan Sveen ikke belegge påstanden ut fra noen kilde. Et argument brukt i dagens rettferdighetsdiskusjon og synes tilbakedatert til 1947, en slags anakronisme.

Olav A. Abrahamsen og Andreas Aase: PORTAL. VERDEN ETTER 1850. HISTORIE 2. Samlaget 2004.

s. 155: I mellomkrigsårene vaklet britisk politikk mellom sympati for jødene og sympati for palestinerne. Sionistiske organisasjoner kjøpte opp jordområder og organiserte innvandring til landet. Palestinerne følte seg truet av jødisk masseinnvandring, noe som utløste en rekke opptøyer. Før utbruddet av andre verdenskrig gikk britene inn for at den jødiske innvandringen skulle reduseres kraftig. Jødiske geriljagrupper svarte da med blodige attentater mot briter i området.

• **Kommentar:**

1. Araberne i Palestina er anakronistisk (som vanlig) kalt *palestinere*
2. Arabernes blodige angrep på jøder er dempet ned til *opptøyer*, mens jødiske geriljagrupper svarte med *blodige attentater* mot britiske soldater.

3. JØDISK TERROR: DEİR JASSIN

Siden 1850 hadde jødene utgjort den største folkegruppen i Jerusalem. Men etter FN-vedtaket om deling i 1947, søkte araberne å isolere byen for å hindre den i å bli internasjonal - den skulle bli en del av arabisk Palestina. For at den jødiske befolkningen i byen ikke skulle gå til grunne, kjørte konvoier inn med forsyninger fra Tel-Aviv/Jaffa - konvoier som ble hardt angrepet både i jødisk, arabisk og internasjonalt område. I april 1948 var de arabiske geriljastyrkene oppe i 5-8000 mann.

En av de landsbyene som lå langs veien til Jerusalem, var Deir Jassin, med ca 750 innbyggere. 9. april rykket ca. 120 mann fra undergrunnsbevegelsene Stern og Irgun inn i landsbyen. Irguns leder, Menahem Begin, som hadde godkjent angrepet, men ikke var blant angriperne, skildret det hele som kamp fra hus til hus mot arabisk gerilja, som hadde forskanset seg blant sivile i landsbyen. Han har oppgitt at 4 jøder ble drept og nærmere 40 ble såret, og at arabiske tap, inklusive sivile, var tre ganger så store (altså nærmere 120 drept)².

I følge Begin, som både var leder for undergrunnsorganisasjonen Irgun, og som nektet for massakre, var hensikten å bekjempe dem som angrep forsyningskonvoiene til Jerusalem, ikke å skape panikk. Men han påpekte at beretningene om massakre skapte panikk.

Redselsskildringer om massakren spredde seg blant arabere, som flyktet i skrekk for nye massakrer. Dels ble det fortalt at massakren fant sted om natten mens innbyggerne sov, at mange kvinner var blitt voldtatt, eller det ble berettet at hele landsbyen ble slaktet (som i to av lærebøkene). Skildringene nådde også David Ben-Gurion, som beklaget overfor arabiske ledere det han hadde hørt hadde skjedd.

13. april kom det som kan tolkes som en arabisk reaksjon: En konvoi med jødisk helsepersonell på vei til Hadassa-hospitalet ble angrepet, og 40 ble drept, mange skutt mens de flyktet.

Deir Jassin er i arabisk propaganda blitt eksempelet på typisk sionistisk terror. Telegrammet fra Den arabiske liga til FN 15. mai 1948 viste til ... *sionistenes aggressive hensikter og imperialistiske motiver, slik det tydelig ble vist i udåder begått mot de fredlige landsbyene Deir Jassin, Tiberias og andre steder.*

Påstand står mot påstand når det gjelder hendelsesforløpet - kamp og/eller massakre. Men antallet døde må sies å være avklart.³ En del av lærebøkene omtaler Deir Jassin omtrent som Tveit har gjort.⁴ Cappelens bok (av Sveen m. fl.) har lagt mindre og mindre vekt på Deir Jassin og fjernet omtalen til slutt.

² Begin: THE REVOLT, 1977, s. 162-165. I en fotnote (s. 164) i boken, som utkom første gang i 1952, sier han: *The "Dir Yassin Massacre" lie is still propagated by Jew-haters all over the world.*

³ Begin-biografen Eric Silver intervjuet Muhammad Arif Sammour, som overlevde og var med på å telle opp og gravlegge de døde. Han oppgir tallet til 116 - 93 drept under angrepet og 26 henrettet etterpå. (Eric Silver: BEGIN, Weidenfeld & Nicolson 1984, s. 95). Sammour avviste anklagene om voldtekter angrep på gravide.

Harald Skjøsberg: UNDERVEIS – HISTORIE 10. Gyldendal 1999 (siste utgave)

s. 185. I mai 1948 erklærte Israel seg som egen stat. Umiddelbart etter gikk Egypt, Syria og Jordan til angrep på den nye staten.

s. 188. Under krigen i 1948 utslettet israelske soldater den palestinske landsbyen Deir Yassin og drepte alle innbyggerne, både menn kvinner og barn. Palestinerne fikk panikk. Om lag 800.000 flyktet

- **Kommentar. Her er det meste skjevt og galt; brudd på alle kriterier for objektivitet:**

1. Hendelsen er ikke satt inn i noen kontekst – kampene rundt forsyningslinjene til Jerusalem
 2. Hendelsen (9. april 1948) er lagt til etter selve krigsutbruddet 15. mai.
 3. Angriperne ser ut til å være den regulære arméene, Haganah, ikke Irgun og Stern.
 4. Alle landsbyer i Palestina var palestinske (slik som alle innbyggerne var palestinske statsborgere); de fleste var arabiske, andre var jødiske. Teksten har anakronistisk brukt dagens betydning av palestinsk om forholdene i 1948.
 5. Hele landsbyen (altså ca. 750) er utslettet – i motsetning til dryge 100.
 6. Ikke noe er nevnt om jødiske tap.
 7. Noen arabisk hevnaksjon er ikke nevnt.
 8. Ben Gurions beklagelse er ikke nevnt.
 9. Flyktningtallet på 800.000 – i høyeste laget, uten kildehenvisning – er koblet direkte til Deir Jassin.
- **Dette er ikke historieskrivning, men propaganda eller uvitenhet**, som står i kontrast til Gyldendals reklame for boken: *Historieboka forener solid faglig innlæring med allsidig elevaktivitet*. (NB. Boken er ellers en god lærebok, som kan forsvare reklamen.)

Videregående skole

Bjørn Bjørnsen: NORGES- OG VERDENSHISTORIE ETTER 1850. Aschehoug 1985

s. 386: Imens gikk de ytterliggående jødiske terrorgruppene til angrep på arabiske landsbyer. I byen Deir Yassin ble hele befolkningen på 250 mennesker, barn og voksne, utslettet i april 1948.

- **Kommentar:** De jødiske gruppene er beskrevet ikke bare som *terrorgrupper*, men som ytterliggående terrorgrupper. Ingen arabiske grupper, f. eks. PLO, er betegnet på den måten: Det nærmeste er (s. 387): *De palestinske motstandsgruppene utvidet sin virksomhet til flykpringer*.

Asle Sveen og Svein Aastad: VERDEN 2. Cappelen 1983

s. 354: Noen jødiske organisasjoner gikk nå til åpen kamp mot britene ved hjelp av bombeattentater og drap på britiske soldater. En av disse terrororganisasjonene, *Irgun Zvai Leumi*, ble ledet av seinere statsminister Menachem Begin. Men de offisielle sionistiske organisasjonene tok avstand fra Irgun.

[...] Men i det området FN-planen tildelte jødene, var nær halvparten av befolkningen palestinaarabere. De gjorde det klart at de ville motsette seg at det ble opprettet en jødisk stat. Irgun og andre jødiske organisasjoner rettet derfor terrorangrep mot arabiske landsbyer for å få befolkningen til å flykte. Mest kjent er massakren på over 250 arabiske menn, kvinner og barn i landsbyen Deir Yassin i april 1948. Dette ble kjent for omverdenen gjennom en sveitsisk Røde Kors-representant som kom til landsbyen kort etter. Ryktet om hva som hadde skjedd i Deir Yassin, fikk arabere til å flykte i panikk ut av den delen av Palestina som FN-planen gav jødene.

- **Kommentar:**

⁴ Tallet 254/ca 250 lever videre, som i en bok Odd Karsten Tveit skrev for NRK i 1994. Han ser også ut til å regne det som skulle ha hendt i Deir Jassin som typisk – selv om han ikke trekker fram flere slike episoder: "Mange [palestinere] reiste i frykt for å bli ofre i massakrer. Og de hadde grunn til å være redde. I landsbyen Deir Yassin, like utenfor Jerusalem, ble bortimot 250 palestinske menn, kvinner og barn drept 9. april 1948. Hensikten var i følge den jødiske undergrunnsorganisasjonen som stod bak: "å bryte ned arabernes moral og skape panikk over hele Palestina"... " (OMVEIER TIL PALESTINA, s. 16.) Undervisningsredaksjonen NRK Fjernsynet 1994.)

Tilsvarende holdning gir Kåre Willoch uttrykk for (kronikk i Aftenposten 29.10.2001): "... det enorme antall arabiske flyktninger fra områder som i dag tilhører Israel, har sammenheng med grusomme myrderier og etnisk rensning da jødene grunnla sin stat. Den mest kjente massakren, i Deir Yassin, fant sted 9. april 1948. Ansvarlig var den senere statsminister og fredsprisvinner Menachem Begin. Hensikten var å skremme arabere til få flytte fra områder som jødene ville inkludere i staten Israel."

1. Kampen mot britiske soldater bør kunne kalles motstandskamp, mens bomber mot sivile briter – noe som Irgun ikke bedrev – ville vært terror.
2. Angrepet på Deir Jassin er ikke satt inn i noen sammenheng. Begins begrunnelse for angrepet er byttet ut med resultatet og det motivet han er tillagt av araberne (jfr. O. K. Tveit og K. Willoch, fotnote 4). Teksten slår fast at det var enn massakre – uten noen form for drøfting eller henvisning til Begins versjon.
3. Sveen beretter ikke om noen arabisk massakre på jøder (f. eks. Herbron 1929, eller etter Deir Jassin).

Asle Sveen og Svein Aastad: VERDEN 2. Cappelen 1989

s. 345: I 1948 drepte organisasjonen Irgun Zvai Leumi 250 arabiske menn, kvinner og barn i landsbyen *Deir Yassin*. Deir Yassin lå i et område som var tiltenkt araberne. Ryktene om massakren fikk folk til å flykte i panikk fra store deler av Palestina.

- **Kommentar:**

1. Ved å påpeke at landsbyen lå innenfor området tiltenkt araberne og ved å unnlate at den lå langs den angrepne veien til Jerusalem, blir hendelsen stående som en ren massakre med formål å fordre araberne.
2. Sveen ble etter første utgave gjort oppmerksom på at der antall drepte vel 100. I stedet for å oppgi det tallet, reduserte han fra *over 250* til *250*.
3. Sveen har rettet seg etter kritikk og unnlatt å kalle Irgun for terrororganisasjon.

Asle Sveen og Svein Aastad: VERDEN 2. Cappelen 1997

- **Kommentar:** Beretningen om Deir Jassin er sløyet.

4. PLO og terror

I kampen mot Israel vokste det fram i alt ca 40 gerilja-/terroristorganisasjoner. Den største ble dannet i 1959 i Kuwait: *FATAH*. Siden begynnelsen har den egyptiskfødte Jasser Arafat vært formann.

I 1964 grunnla Den arabiske liga Palestine Liberation Organization – PLO. Hensikten var å få kontroll med geriljaorganisasjonene. I 1969 ble Arafat formann i PLO (med Fatah som største medlem), som da var blitt selvstendig i forhold til Den arabiske liga. Formål (i følge PLOs charter): Å jage de fleste jødene ut av Israel og utsette den jødiske staten.

Blant medlemsorganisasjonene var også *Svart September*, som stod bak drapene på israelske idrettsmenn under OL i München i 1972. På det tidspunktet var forbindelsen PLO-Svart September ukjent, og Svart September kunne utføre en aksjon som PLO ikke ville være kjent for.

Ungdomsskolen

Erik Lund og Lars P. Brynildsrud: VI OG ELDRE TIDER. Aschehoug 1980

s. 137: Midt i 1960-årene dannet palestinaaraberne en geriljaorganisasjon de kalte *El Fatah*. Den foretok angrep mot kibbutzer i Israels grensestrøk, og Israel svarte med angrep mot geriljabasene i Jordan og Syria.

Harald Hansejordet: HISTORIE. Det Norske Samlaget 1988

s. 237: Israel og palestinerne

I alle de åra staten Israel har eksistert, har det foregått terrorangrep over grensene. Små palestinske grupper har ødelagt israelske bosettinger, mens israelske bakkestyrker og fly har angrepet flyktningleirer og geriljabaser i Libanon, Syria og Jordan. De arabiske statene har ulikt syn på palestinerne problemer.

En periode brukte palestinerne flykapringer og internasjonal terror for å nå fram med synet sitt. Seinere har de gått over til vanlige politiske metoder. Den palestinske frigjøringsorganisasjonen PLO representerer ulike politiske grupper blant palestinerne. Fra 1974 er PLO anerkjent av araberlandene, og organisasjonen har observatørstatus i FN som representant for det palestinske folket. Men fortsatt (i 1988) har palestinerne ingen stat.

I 1987 hadde FN registrert noe over to millioner palestinske flyktninger i Libanon, Syria og Jordan, i israelskokuerte områder i Gaza og vest for Jordanelva. Av dem levde en tredel, 715 000, i flyktningleirer. FN-rapporten forteller at forholdene i de okkuperte områdene blir stadig verre, og at menneskerettighetene krenkes.

Under slike forhold vokser motstanden mot okkupasjonsmakta. FN har stadig Israel og konflikten i Midtøsten til behandling. Det norske synet er at erobring av landområder med makt ikke kan godtas, at alle stater i området må ha rett til å leve i fred innenfor sikre og anerkjente grenser, og at det palestinske folkets nasjonale rettigheter må virkeliggjøres, blant annet retten til selvbestemmelse.

- **Kommentar:**

1. Hansejordet har fått fram terrorisme mot israelske bosetninger. Men når Israel har slått tilbake, er ikke det beskrevet som angrep på terroristbaser, men på flyktningleirer og geriljabaser.
2. PLO er ikke satt i sammenheng med terrorisme eller geriljavirksomhet, men bare beskrevet som en ren politisk organisasjon, anerkjent av FN.
3. I kontrast til PLO, FN, fred, de lidende palestinerne og Norge står okkupasjonsmakta Israel.

Videregående skole

Kristian Moen: Verdenshistorien fra 1870 til 1970-årene. Aschehoug 1980

s. 351-352: Anwar Sadat, som hadde etterfulgt Nasser som egyptisk president i 1970 (s. 353), var villig til å gjøre innrømmelser overfor Israel, men han fikk ikke de andre araberlandene med seg. Det var særlig den palestinske frigjøringsbevegelsen PLO som gjorde det umulig å få i stand fredsforhandlinger. Fra 1967 hadde PLO's aktivitet økt jevnt med militære angrep, bombekasting, brannstiftelser, flykapring og kidnaping. PLO's holdning overfor Israel var fanatisk uforsonlig.

Finn Holden: VÅR EGEN TID FRA 1945 TIL I DAG. Tano 1985

s. 61: TERRORAKSJONER OG NY KRIG

Etter seksdagerskrigen fortsatte supermaktene å sende store våpenleveranser til Midtøsten. Det var stadig krigshandlinger i grenseområdene, og palestinske geriljaorganisasjoner og Israel foretok også terroraksjoner mot sivile personer utenfor Midtøsten.

- **Kommentar:**

1. Terror mot Israel er ikke nevnt, men staten Israel har altså på linje med palestinske organisasjoner bedrevet terror utenfor Midtøsten.

Asle Sveen og Svein Aastad: VERDEN 2. Cappelen 1983

s. 356: **Palestinerne organiserer seg**

Fra begynnelsen av 1960-årene begynte palestinerne å organisere geriljagrupper med utgangspunkt i flyktningeleirene. De mente at de arabiske landene ikke ville kjempe skikkelig mot Israel dersom de ikke gjorde det selv. Mange arabiske ledere var skeptiske til palestinerne kamp. Nasser mente at arbeidet for arabisk enhet burde komme foran frigjøringen av Palestina. Den palestinske frigjøringsorganisasjonen, PLO, en samleorganisasjon for grupper med forskjellig ideologi, ble faktisk opprettet på initiativ fra arabiske ledere. De trodde at de på den måten ville få kontroll med de mest militante geriljagruppene.

Israels seier og okkupasjon i 1967 skapte en ny situasjon. Geriljaorganisasjonen al-Fatah sluttet seg til PLO, og lederen for al-Fatah, Yasser Arafat, ble også formann i PLO. Dette betydde at organisasjonen ble mer selvstendig i forhold til de andre arabiske landene. Det ble opprettet et nasjonalråd med representanter for de forskjellige palestinske organisasjonene. En eksekutivkomité skulle fungere som regjering. I 1974 fikk PLO observatørstatus i FN, og ble på den måten anerkjent som representant for det palestinske folket.

Terror og motterror

I begynnelsen av 1970-årene økte geriljaraidene mot israelsk område, og Israel svarte med straffereaksjoner mot arabiske landsbyer og angrep på palestinske flyktningleirer i Jordan.

Størst oppmerksomhet vakte flykapringene til ekstreme palestinske grupper. Mange sivile ble drept, og palestinerne fikk opinionen i den vestlige verden mot seg. Fordømmelsen økte da de samme gruppene drepte israelske idrettsfolk under de olympiske lekene i München i 1972. Det hjalp ikke at PLO tok avstand fra aksjonene.

Israelerne på sin side bekjempet palestinere i utlandet gjennom sin etterretningsorganisasjon *Mossad*. Agenter fra Mossad drepte ledende palestinere rundt i Europa. Det vakte oppsikt da Mossad-agenter myrdet en araber på Lillehammer i 1973, og at en del av agentene ble arrestert av norsk politi.

- **Kommentar.** Hvitvasking av PLO og fremstilling uten særlig sammenheng:

1. Sveen fortier at PLO har utført terror. Organisasjonen er bare koblet til gerilja og er fremstilt som en politisk organisasjon.
2. Terrorangrep mot kibbutzer og bosetninger er beskrevet som *geriljaraid* (- angrep mot militære mål).
3. Overskriften *Terror og motterror* virker balansert. Leser en derimot gjennom hele fremstillingen av konflikten, ser en at jødisk terror under mandattiden er nevnt uten motterror, men når arabisk terror er nevnt, nevnes jødisk motterror.
4. Når PLO-organisasjonen *Svart September* stod bak drapene i München, blir det hvitvasking av PLO å si: *Det hjalp ikke at PLO tok avstand fra aksjonene.*
5. Gjerningsmennene fra München beskrevet som ledende palestinere rundt i Europa.
6. Drapet på Lillehammer er ikke satt inn i en sammenheng, men gir inntrykk av at Mossad myrder. Sammenhengen er at den drepte, Ahmed Bouchiki, ble forvekslet med en av gjerningsmennene bak drapene i München.

Sveen fikk disse innvendingene straks etter at boken var lansert.⁵ Neste utgave (1989) hadde likevel denne fremstillingen:

s. 347-348: **Palestinerne organiserer seg**

Fra begynnelsen av 1960-årene begynte palestinerne å organisere geriljagrupper

Terror og motterror

I begynnelsen av 1970-årene økte geriljaraidene mot israelsk område, og mange sivile israelere ble drept. Israel svarte med straffereaksjoner mot arabiske landsbyer og angrep på palestinske flyktningleirer i Jordan.

Størst oppmerksomhet vakte flykappingene til ekstreme palestinske grupper. Mange sivile ble drept, og palestinerne fikk opinionen i den vestlige verden mot seg. Fordømmelsen økte da de samme gruppene drepte israelske idrettsfolk under de olympiske lekene i München i 1972. Det hjalp ikke at PLO tok avstand fra aksjonene.

Israelerne på sin side bekjempet palestinere i utlandet gjennom sin etterretningsorganisasjon *Mossad*. Agenter fra Mossad drepte ledende palestinere rundt i Europa. Det vakte oppsikt da Mossad-agenter myrdet en araber på Lillehammer i 1973, og at en del av agentene ble arrestert av norsk politi.

Asle Sveen og Svein Aastad m. fl.: HISTORIE 2. Cappelen 2002

s. 471: Oktoberkrig og oljekrise i 1973

Etter seksdagerskrigen steg frustrasjonen hos palestinerne. I 1969 ble *Yasir Arafat* leder for PLO. Med ham fikk uavhengige palestinske grupper makten over organisasjonen. Samtidig angrep palestinere sivile i Israel og kapret passasjerfly for å få verdens oppmerksomhet. Men etter at gruppen "*Svart september*" myrdet israelske idrettsfolk under olympiaden i München i 1972, møtte palestinerne fordømmelse i den vestlige verden. Israelerne svarte med å la Mossad (det israelske etterretningsvesenet) drepe ledende palestinere i utlandet. En likvidering av feil mann på Lillehammer i 1973 vakte internasjonal oppsikt da flere Mossad-folk ble arrestert av norsk politi. Det medvirket til at norsk opinion fikk et mer kritisk syn på Israel.

- **Kommentar:** Drapet på Lillehammer ble ikke var nevnt i utgaven av 1997, men er her tatt inn igjen som eksempel på Mossads drap på ledende palestinere – som fortsatt ikke er relatert til München-drapene. Og PLO er ikke nevnt med et eneste drap og fremstår som renere enn Mossad.

Egil Ertresvaag: VEIER TIL VÅR TID 3. Universitetsforlaget 1994

s. 329. Den palestinske motstanden mot Israel fikk et fastere fundament i 1964, da *Den palestinske frigjøringsorganisasjon* (Palestine Liberation Organization, PLO) ble dannet. Organisasjonen, som hadde sitt utspring i palestinske flyktningleirer i Jordan, ble etter hvert den samlende kraften blant palestinerne. PLO var ingen enhetlig organisasjon. Den rommet både rene terroristorganisasjoner som *Svart september*, som stod bak massakren under olympiaden i München i 1972, og moderate elementer som hadde som mål gjennom diplomatisk arbeid å få etablert en palestinsk stat i Midtøsten. Under ledelse av *Yasir Arafat* seiret etter hvert den moderate delen av PLO, men først etter langvarig strid innad i organisasjonen.

s. 340: I 1972 gjennomførte en gruppe japanske terrorister en massakre på Lod-flyplassen. Gruppen var trent i Nord-Korea, Syria og Libanon, finansiert med midler fra Vest-Tyskland og utstyrt med våpen fra Italia. Oppdragsgivere var Folkefronten for Palestinas frigjøring. Vi har med andre ord å gjøre med et internasjonalt nett som det ikke er enkelt å nøste opp.

• **Kommentar:**

1. Av alle lærebøkene er Ertresvaags den eneste som har fått med mangfoldet i PLO, og dermed også at Svart September hørte hjemme der. Men er han for optimistisk når han kaller Arafat moderat?
2. Dessuten fokuserer boken, som den eneste, på terror som et globalt problem - fremsynt.

Thor Egil Førland og Stein Tønnesson: SPOR I TID. Aschehoug 1995

s. 276: I 1964 opprettet palestinske kampgrupper organisasjonen PLO (*Palestinian Liberation Organization*), som senere fikk *Yasir Arafat* som leder. PLO hadde som mål å utsette staten Israel og søkte gjennom terrorhandlinger å vekke internasjonal oppmerksomhet. Men israelerne slo hardt tilbake mot palestinske terrorangrep.

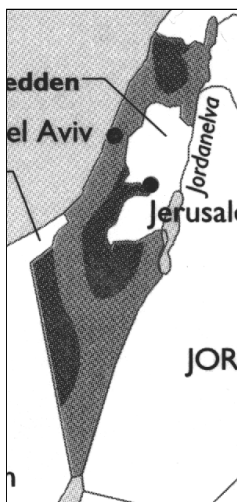
- **Kommentar:** Svært knapp fremstilling, men den har fått med både PLOs mål og middel.

⁵ Da Sveen hadde fått kritikk for skjevheter i fremstillingen, svarte han (brev av 5.6.1974):

Forfattergruppa var stort sett enige om at i Midtøstenkapitlet burde jeg legge vekt på å få fram også jødernes maktbruk. Dette bl.a fordi bøkene ellers har lagt så stor vekt på å få fram overgrepene mot jødene opp gjennom historien. Således kan en si at Midtøsten-kapitlet har en slags slagside til fordel for palestinerne (særlig når det gjelder bildeutvalget som du har påpekt). Når det gjelder teksten gjenspeiler nok dette seg også noe i ordvalget ...

NB: I resten av boken er dette balanseprinsippet ikke fulgt; det er anvendt kun på jødene!

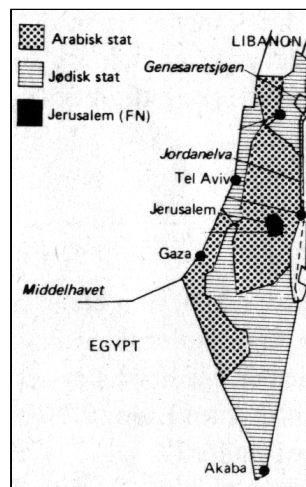
5. Illustrasjoner

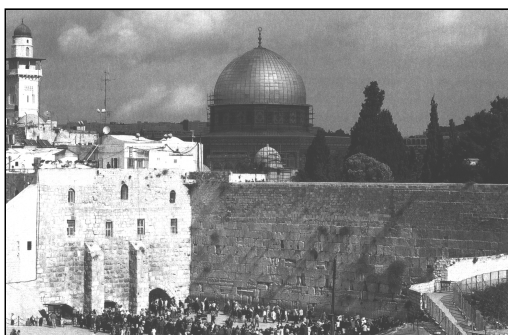
I følge FNs delingsplan av 1947 skulle den jødiske staten bestå av tre biter og den arabiske av tre. Et korrekt kart over delingsplanen finnes i Gyldendals MIDTØSTEN (1975), s. 76 - til høyre.

Kartet til venstre har teksten (det lyse): *Område tildelt den jødiske befolkningen ved FNs delingsplan 1947* og (det mørke): *Område lagt inn under Israel under krigen 1948-49*. Kartet går igjen i flere lærebøker:

- SPOR I TID, Aschehoug 1995 (s. 276)
- VÅR FELLES FORTID, Gyldendal 1993 (s. 254) og 1998 (s. 342)
- VEIER TIL VÅR TID, Universitetsf. 1994 (s.328) og 1998 (s. 303)
- HISTORIE 10. Gyldendal. 1999 (s. 187)
- **Kommentar.** Kartet er feil, og teksten mangelfull:

1. At jødene skulle ha et sammenhengende område, er en fortegnning (se kartet til høyre).
2. Kartet viser også situasjonen i 1949: Gaza er feilaktig ikke merket med grense mot Egypt (som ikke annekterte området). (Ingen kart fra 1949 har *Vestbredden* og *Jordan*, betegnelser fra 1950.)
3. *Å tildele = dele ut/gi*. FN hadde ikke noe land å gi til jøder eller arabere, men vedtok en delingsplan (for et land som tilhørte arabere og jøder).
4. Områder "tildelt" araberne, er ikke nevnt. Ble de ikke tildelt noe, eller er de de egentlige eierne, som ble fratatt land?
5. Områder (det hvite) lagt under Egypt og Transjordan er ikke nevnt i bildeteksten. Var det bare Israel som erobret?
6. VEIER TIL VÅR TID har i begge utgaver feil årstall i bildeteksten ...*FNs delingsplan 1948*.

Tekst til venstre bilde (utsnitt) i HISTORIE 2 (Cappelén 2002), s. 464:

Jerusalem med jødernes klagemur og islams helligdom klippemoskeen. Noen hundre meter til venstre er den kristne helligdommen Golgata, der Jesus skal ha blitt korsfestet

Tekst til høyre bilde (utsnitt) i PORTAL. VERDEN ETTER 1850 (Samlaget 2004) s. 154: *Klagemuren er det eneste som er igjen av det jødiske tempelet som ble ødelagt av romerne i 70. e.Kr. Klagemuren er et hellig sted for religiøse jøder. Klippemoskeen er egentlig ikke en moske, men en minnebygning oppført på et berg som er hellig i følge muslimsk tradisjon..*

- **Kommentar:**
- Jødene kaller ikke muren for Klagemuren, som er en europeisk betegnelse. De snakker om Muren, som er vestmuren av kong Herodes' fundament for Tempelplassen.
- Ingen av tekstene nevner at "Klippemoskéen"/Klippedomen ligger på Tempelplassen.
- HISTORIE 2: **Bildet viser ikke "Klagemuren"/vestmuren, men sydmuren.** Den kristne helligdommen er Gravkirken, som skal være bygd over både Jesu grav og Golgata. *Klippemoskeen* er å oppfatte som et egennavn, som skal med stor forbokstav.
- PORTAL. VERDEN ETTER 1850: Bildet stemmer med teksten og viser "Klagemuren" sett fra sydvest.

Tekst til bilde PORTAL. VERDEN ETTER 1850 s. 159: *Muslimsk kvinne i bønn foran Al Aqsa-moskeen i Jerusalem. Fotografi fra 1999. Fra fredagsbønnen i fastemånedens ramadan.*

- **Kommentar: Tekst og bilde stemmer ikke overens:**
- Den store bygningen bak henne er Klippedomen/ "Klippemoskéen", som er avbildet på s. 154 (se bilde over til venstre, forrige side).
- Hun ser heller ikke mot Al-Aqsa. Den mindre bygningen er Kjededomen, som ligger øst for Klippedomen. Kvinnen ser altså mot øst, men muslimenes bønnen skjer med ansiktet mot Mekka, som ligger SSØ for Jerusalem.
- Fredagsbønnen ved middagstid er en mannsdominert kollektiv bønn med tilhørende preken i moskéen. Kvinnen ser ut til å stå alene, og hun inntar ingen av bønnestillingene i fellesbønnen.

KONKLUSJON

Er bøkene blitt mer objektive etter Hernes' løfte?

Én lærebok er her særlig trukket fram: Cappelens lærebok (av Sveen m. fl.) utkom første gang i 1983 og har med revisjoner vært brukt sammenhengende siden; siste utgave er fra 2002. Den er forbedret i løpet av 20 år (etter at forfatterne har fått tilbakemeldinger om skjevheter), men nevner fortsatt Mossads drap på *ledende palestinere* – uten å si at det dreide seg om morderne fra München-massakren.

I snitt er bøkene blitt bedre. Men tendensen er som skissert under objektivitetskravene i innledningen. Der hvor fremstillingen ikke er objektiv, er det så å si alltid i israelsk disfavør:

- Ennå forekommer direkte feil i illustrasjoner. Feilene kan ikke karakteriseres som manglende objektivitet, men de kan gi en pekepinn om at forfatternes kunnskaper er for grunne i dette emnet, som gjerne får fyldig dekning i lærebøkene. Kunnskap er basis for objektiv fremstilling.
- Betegnelsen *palestiner* er så gjennomført tilbakelatert at det virker som om forfatterne ikke er klar over at de opererer med en anakronisme.⁶
- PLOs overgrep er tonet ned, og terror kobles sjelden til Arafat, mens jødiske overgrep får større tyngde, og Begin kobles til terror (jfr. forklaringen til Sveen, fotnote 4). Palestinernes kamp (Arafat) er karakterisert ut fra målet som frigjøringskamp (frigjøringsorganisasjonen PLO), jødernes kamp (Begin) er karakterisert ut fra midlene: terror (terrororganisasjonen Irgun, Mossads motterror).
- Israelsk erobring og okkupasjon påpekes gjerne, men tilsvarende fra Egypt (Gaza), Transjordan (Vestbredden) og Syria (Libanon) er dempet ned.
- Palestinas første deling (1922) da størstedelen ble rent arabisk, nevnes sjelden, men delingsplanen av 1947 nevnes alltid.
- Flyktningene fra Palestina er alltid nevnt, likeledes forholdene de lever under, men arabiske jøders flukt til Palestina er så å si ikke berørt, og da heller ikke de forholdene de hadde levd under. Dermed mangler en vesentlig del i et helhetlig bilde, og man kan konkludere (som forekommer i lærebøker): Palestinerne – Palestinas egentlige befolkning – måtte lide pga. lidelsen til europeiske jøder – underforstått: Opprettelsen av staten Israel var urettferdig.
- Flyktningenes langvarige lidelser forklares sjelden ut fra et lengre perspektiv, ut fra det at de arabiske statslederne ønsket at de skulle være flyktninger, som et middel i kampen mot Israel; fokus settes ikke på behandlingen av flyktningene 1948-1967 i leirene i den egyptisk-okkuperte "ghettoen" Gaza og på den jordanske Vestbredden. Lidelsene kobles gjerne til Israel som okkupasjonsmakt – nettopp slik som de arabiske statene ønsker.

Bamble, 15.6. 2004

Olav Vidar Landsverk
landsverk@hotmail.com

⁶Hvordan det kan gå når man ikke er klar over korrekt historisk språkbruk, viser O. K. Tveit i boken *Alt for Israel* (Cappelen, 1996), s. 254: "Applausen runget i lokalet da Haakon Lie steg ned fra talerstolen [Tel Aviv, 5.12.1956]. Han stod på Israels side uansett. Palestinernes sak engasjerte ham ikke. Han brukte ikke engang ordet palestinere. Som israelerne, kalte ham dem bare arabere."

Haakon Lie hadde ikke en nedlatende språkbruk i 1956; ordet *palestiner* kom inn i Tanums ordbok – Norges mest omfattende – først i 1979. Det er derimot Tveit som har en nedlatende holdning til Lies språkbruk fordi han selv, antagelig i god tro, operer med ordet palestinere på anakronistisk vis.